

04

DET TEOLOGISKE GRUNNLAGET FOR DEN NORSKE KIRKES MENNESKERETTIGHETSENGASJEMENT

Et luthersk perspektiv

Også de lutherske kirker har i årene etter andre verdenskrig i økende grad blitt opptatt av spørsmålet om kirkens engasjement for menneskerettighetene og hva som er det teologiske grunnlaget for et slikt engasjement. I forarbeidet med FNs Verdenserklæring om menneskerettighetene spilte lutheraneren Frederick Nolde, professor ved Lutheran Theological Seminary i Philadelphia, en viktig rolle som representant for Kirkenes verdensråds kommisjon for internasjonale spørsmål (CCIA). Han hadde tilgang til møtene i FNs menneskerettighetskommisjon og øvde særlig en betydelig innflytelse på formuleringene i artikkelen om religionsfrihet, der han bidro til å unngå en innskrenket forståelse av religions- og livssynsfrihet.

«VI MÅ DERFOR SPØRRE PÅ NY HVA KRISTI KIRKE HER HJEMME OG UTE KAN GJØRE FOR Å LINDRE MENNESKELIG NØD, STANSE OVERGREPENE MOT NASJONER, FOLKEGRUPPER OG INDIVIDER OG ENDRE DE SAMFUNNSFORHOLD SOM HOLDER MENNESKENE NEDE I UVERDIGE SOSIALE KÅR.»

Det lutherske verdensforbund (LVF) som ble grunnlagt i 1947, har flere ganger behandlet spørsmålet om det teologiske grunnlaget for menneskerettighetene. Et gjennombrudd kom under LVFs generalforsamling i Evian i 1970, der fokus ikke lenger var om kirkene skulle engasjere seg for menneskerettighetene eller ikke, men

hvordan dette engasjementet skulle ta form. I en resolusjon om menneskerettighetene ble det understreket at det både er riktig og helt nødvendig for kirkene å være opptatt av sosial rettferdighet, menneskerettigheter og verdensfred med særlig vekt på situasjonen i de enkelte delegaters og kirkers hjemland. I de følgende år kom en rekke bidrag både fra medlemskirker og fra enkeltpersoner.

Den omfattende studieprosessen i mange lutherske kirker dannet igjen grunnlag for behandlingen av menneskerettighetene under LVFs generalforsamling i Dar es Salaam i 1977, som avga en uttalelse om lutherske kirkers sosiopolitiske funksjon og ansvar: «Forsvaret for rettferdighet er en essensiell og integrert del av kirkens oppdrag, som hører med til forkynnelsen av ordet. Rettferdighet under Guds lov er et vitnesbyrd om Guds lovs universelle herredømme over hele hans skaperverk.» En viktig bakgrunn for dette var oppgjøret med det sørafrikanske apartheidsystemet som uforenlig med kristen tro og teologi. Arbeidet for menneskerettigheter er blitt stadig sterkere understreket i LVFs virksomhet. Gjennom sitt kontor for internasjonale spørsmål og menneskerettigheter gir LVF veiledning og støtte til medlemskirkenes engasjement for menneskerettighetene.

Utredningen om Den norske kirkes internasjonale menneskerettighetsengasjement 1988

Også i Den norske kirke har engasjementet for menneskerettighetene fått stadig bredere plass i årene etter andre verdenskrig. Et gjennombrudd kom i 1968, «Menneskerettighetenes år», 20 år etter at FNs menneskerettighetserklæring ble

vedtatt. Da vedtok Bispemøtet en uttalelse med tittelen *I menneskerettighetenes år*, der det blant annet heter at kirken ut fra sitt budskap om skapelsen, frelsen og nestekjærligheten ikke kan «stå likegyldig overfor vold, urett og nød»:

«Vi må derfor spørre på ny hva Kristi kirke her hjemme og ute kan gjøre for å lindre menneskelig nød, stanse overgrepene mot nasjoner, folkegrupper og individer og endre de samfunnsforhold som holder menneskene nede i uverdige sosiale kår. Vi må spørre hva kirken kan gjøre for å få slutt på opprustningen og krigens blodsutgydelser og bidra til at jordens ressurser kan bli utnyttet til fordel for alle og ikke til gevinst for de få.»

JESU LIV OG GJERNINGER VISER AT ALLE
SIDER VED MENNESKELIVET, IKKE BARE DEN
ÅNDELIGE, MEN OGSÅ DE PSYKISKE, SOSIALE
OG FYSISKE DIMENSJONER VED MENNESKET,
ER OMFATTET AV GUDS OMSORG.

Innenfor Den norske kirke ble det voksende engasjementet for menneskerettigheter særlig kanalisert gjennom Mellomkirkelig råd (MKR). For eksempel sendte rådet i 1975 et dokument til LVF som blant annet ga uttrykk for at kirken ikke har noen problemer med å støtte den sekulære formuleringen av normer som foreligger i vår tids kodifisering av menneskerettighetene. Nettopp dette gjør det mulig å søke bred støtte i en felles omsorg for menneskeheten, uttalte rådet, som også tilføyde at kirkene burde være de første til å akseptere at menneskerettighetene ble formulert for menneskehetens skyld, ikke for kirkens skyld.

Da Kirkemøtet i 1985 behandlet årsmeldingen fra MKR, ble det blant annet uttalt at «det er viktig at rådet arbeider videre med kriterier for vurdering av hvilke forhold både i Øst og Vest, Nord og Sør som krever rådets oppmerksomhet, herunder hvilke sosial-etiske og politiske konkretiseringer som det er rimelig at en kirke foretar». Dette var bakgrunnen for at det ble satt i gang et utredningsarbeid om Den norske kirkes internasjonale menneskerettighetsengasjement. Denne utredningen ble skrevet av Jan-Olav Henriksen, i sam-

beid med en rådgivningsgruppe, og ble utgitt i 1988 under tittelen «*For menneskelivets skyld...*» *Den norske kirkes internasjonale menneskerettighetsengasjement*. I MKRs vedtak sak 26/88 sluttet rådet seg til utredningens innhold og anbefalte den for alle nivåer i Den norske kirke som grunnlag for videre refleksjon om og handling for menneskerettighetene.

Utredningen gir en fylldig behandling av spørsmålet om det teologiske grunnlaget for Den norske kirkes menneskerettighetsengasjement. De synspunktene som kommer fram i utredningen, er fortsatt gyldige i dag, og det er neppe behov for å gjennomføre et tilsvarende grundig utredningsarbeid på dette punktet. Derfor skal vi i dette dokumentet begrense oss til å gjengi hovedpunkter fra 1988-utredningen og supplere med momenter fra den senere debatten om teologi og menneskerettigheter, særlig innenfor en luthersk kontekst.

Teologisk tyding av menneskerettighetene

Utredningen peker på at det ikke uten videre er lett å overta den moderne menneskerettighetstenkningen for kirken (s. 35f): For det første inneholder ikke Bibelen noe begrep som tilsvarende vårt menneskerettighetsbegrep. For det andre er det blitt hevdet at menneskerettighetene bunner i en individualistisk, svært optimistisk antropologi som det er vanskelig å forsvare ut fra et teologisk menneskesyn. For det tredje har det vært pekt på spenningen mellom menneskets rettigheter og plikter. Utviklingen av den moderne menneskerettighetstenkningen har delvis skjedd i klar opposisjon til kirkelige og teologiske oppfatninger. Derfor er det viktig at kirken i sitt engasjement for menneskerettighetene ikke «kristeliggjør» dem, men heller forsøker å tyde dem innenfor en teologisk kontekst. Utredningen hevder at kristen teologi kan ha «et kritisk-aksepterende forhold» til utformingen av menneskerettighetene. De enkelte menneskerettigheter må prøves kritisk på kristen etikk, samtidig som kristen teologi kan ha en aksepterende forståelse av menneskerettighetene ut fra tanken om den allmenne åpenbaring av Guds skapervilje for alle (Rom 1,19f; 2,14f) og den lutherske toregimentslære (s. 36f).

Det er likevel mulig å se forbindelseslinjer mellom deler av den moderne menneskerettighetstenkningen og det etiske materialet i Bibelen

(s. 37-42). Tanken om at mennesket er skapt i Guds bilde, peker mot en universell forståelse om alle menneskers likeverd. Lovgivningen i Det gamle testamentet inneholder mange eksempler på at rettsvernet for svake og utsatte grupper er betont, og profetenes kritikk av undertrykkelse og urett forsterker dette inntrykket. Det gamle testamentet inneholder også allmenntisk tankegods, særlig i visdomslitteraturen, som uttrykker omsorg og rettighetstenkning. Også i Det nye testamentet finnes universalistiske trekk, både i lys av skapelsen og frelsen i Kristus. Et tilknytningspunkt er også Bergprekenens ord om fred og rettferdighet, barmhjertighet og forsoning. Solidaritetstanken kommer tydelig til uttrykk i Det nye testamentet s formaninger, og teksten om øvrigheten i Rom 13 kan leses som et bidrag til utviklingen av rettsstaten.

Guds pakt med folket og profetenes maktkritikk

Rettighetstenkningen i Det gamle testamentet tar gjerne utgangspunkt i Guds pakt med Israelfolket. Med utgangspunkt i den rettsordningen som var etablert på Sinai og dermed var en integrert del av pakten mellom Gud og folket, var det politiske lederskapet forpliktet til å sikre retten til «enker og farløse», og til alle som var i en utsatt livssituasjon. Det hebraiske ordet for rettferdighet (tsedakah) har tydelige sosiale undertoner og betyr gode relasjoner, hvor enhver er gitt en trygg plass i fellesskapet.

Profetene ble sendt av Gud for å avsløre uretten og forkynde de dramatiske konsekvensene dette kunne ha for hele folket, samtidig som de formante de ansvarlige til å vende om og gjenreise retten (Am 5,7-15). I dette perspektivet kan det profetiske engasjementet beskrives som rettighetsbasert. Det var klart fundert på paktsrelasjonen til Gud og dens anvisning om sosiale ordninger som sikrer alle en likeverdig og rettmessig plass i fellesskapet.

Det er i den samme profetiske tradisjonen at Det nye testamente framstiller Jesus som han som oppfyller løftet i Jesaja om han som skal føre «retten fram til seier» (Matt 12, 20), og at Paulus forkynder at «Guds rike består i rettferdighet, fred og glede i Den hellige ånd» (Rom 14, 17). I Jesu egen tale i synagogen i Nasaret trekker han fram profeten Jesajas ord om det gode budskapet for fattige, om at fanger skal få frihet og at undertrykte skal settes fri (Luk. 4.18).

I utredningen blir Den norske kirkes menneskerettighetsengasjement derfor sett i lys av en teologisk tydning av menneskerettighetene, som gjør det mulig å sette dette engasjementet i relasjon til en kristen virkelighetstolkning og livsforståelse, med utgangspunkt i de bibelske tradisjoner. Utredningen peker på at menneskerettighetsengasjementet systematisk-teologisk kan motiveres ut fra alle de tre trosartiklene: menneskets verd som skapt i Guds bilde, troen på Jesus Kristus, og Kirkens kall og oppgave (s.42-53).

At mennesket er skapt i Guds bilde, gir en sterk begrunnelse for menneskets særskilte verd, ettersom menneskeverdet ikke er begrunnet i spesielle evner eller egenskaper, men forstås som Guds gave til alle mennesker. Det innebærer et klart nei til enhver krenkelse av menneskeverdet. Ut fra et skapelsesteologisk grunnlag kan menneskerettighetene dermed forstås som forsøk på å konkretisere normer som skal beskytte menneskeverdet. Menneskets gudbilledlighet er en gave, men også en oppgave som krever aktivt engasjement for å beskytte menneskeverdet i en verden der Guds skapervilje stadig krenkes. Å fremme menneskerettighetene kan derfor forstås som en måte å fremme menneskets bestemmelse og Guds skapervilje på.

En slik måte å tolke menneskerettighetene på, åpner opp for å forstå dem som allmenne og fornuftige, ut fra en teologisk forståelse av den allmenne lovåpenbaring, selv om de også kan tydes ut fra en spesifikk kristen forståelse i lys av kristologi og ekklesiologi. Det engasjement som vi finner hos mennesker på tvers av livssyn og tro, kan teologisk forstås i lys av skapelsesteologien og den allmenne eller «naturlige» åpenbaring som Bibelen taler om (Rom 2,14). Dette åpner for en samtale på tvers av tro og livssyn, der kirken også kan gjøre nytte av etiske innsikter fra annet hold, og der kristne kan engasjere seg for menneskerettighetene både i en kirkelig kontekst og gjennom et generelt samfunnsengasjement.

Den andre trosartikkel handler om frelsen i Jesus Kristus, som må forstås på bakgrunn av tanken om syndefallet og dets negative konsekvenser både for gudsforholdet og for forholdet til andre mennesker og til naturen. I Kristus gjenopprettes menneskets gudsforhold, og her vil også men-

neskets forståelse av seg selv og av sitt ansvar for medmennesker og skaperverket komme til uttrykk. Gjennom åpenbaringen i Kristus blir skapelsesteologien utdypet og nytolket. Jesu liv og gjerninger viser at alle sider ved menneskelivet, ikke bare den åndelige, men også de psykiske, sosiale og fysiske dimensjoner ved mennesket, er omfattet av Guds omsorg, slik vi for eksempel ser det i Jesu undere og hans seier over dødskreftene og det onde.

Menneskerettighetene kan også tydes teologisk i lys av den tredje trosartikkel og læren om kirken: «Den kristne Kirke skal ikke stå passiv i forhold til uretten. Den er forpliktet på Guds ord som lov og evangelium til å kjempe for å realisere Guds vilje og å formidle frelsen i Jesus Kristus til alle mennesker» (s.48). Kampen mot synden innebærer et kall til kirken om å ta oppgjør med undertrykkelse, ulikhet og urett, på tvers av alle ideologiske grenser. Kirken kan være et tegn for verden og foregripe det eskatologiske fellesskapet som er målet for Guds skaperverk. Kampen for menneskerettigheter er også nært forbundet med arbeidet for å styrke utviklingen av demokratiet og alle menneskers likeverd. Kirkens engasjement er forankret både i skapelsen og frelsen. Den lutherske toregimentslæren må fortolkes slik at verken det «verdslige» eller det «åndelige» regimentet er unndratt forkynnelse av Guds vilje for hele skaperverket. Selv om menneskerettighetene er foreløpige og ufullstendige i lys av det kommende og fullkomne Gudsriket, er det kirkens plikt å påtale brudd på menneskerettighetene, selv om dette innebærer at den må ta stilling til konkrete politiske alternativer. Gjennom sitt vitnesbyrd i ord, handling og diakoni deltar kirken i kampen for å virkeliggjøre Guds skapervilje. En slik forståelse innebærer at kampen for menneskerettighetene må bli en integrert del av kirkens forkynnelse, også i den enkelte lokalmenighet.

Utredningen formulerer følgende grunnlinjer for en teologisk forståelse av de grunnleggende menneskerettigheter (s. 54f):

- » Mennesket kan ikke ha rettigheter overfor Gud, men kan som skapt av Gud påberope seg rettigheter overfor andre mennesker
- » Fordi Gud gir mennesket liv og menneskeverd, må vi avvise alle former for krenkelser av menneskelivet og menneskeverdet

- » Menneskerettighetene gjelder for alle mennesker, og derfor må alle former for diskriminering avvises
- » Innsikten i menneskets syndighet forplikter Kirken på en særlig måte til å fremholde menneskerettighetene som vern om mennesket
- » Mennesket er skapt av Gud til fellesskap, og derfor må ikke menneskerettighetene innsnævres ut fra en individualistisk oppfatning
- » Menneskerettighetene kan heller ikke forstås som ubegrensede forvaltningsrettigheter overfor naturen
- » En kristen kan i visse situasjoner gi avkall på å hevde sine menneskerettigheter, men dette må ikke forstås som et allment krav
- » Den frihet man krever i menneskerettighetsammenheng er ikke identisk med den kristne frihet, men den kristne frihet er samtidig innholdsbestemt til kamp mot synd og urett

Luthersk teologisk konsensus om menneskerettighetene

Det er ikke bare i Den norske kirke at det har vært arbeidet med spørsmålet om en teologisk begrunnelse for og fortolkning av menneskerettighetene. Dette arbeidet har stått sentralt både innenfor Det lutherske verdensforbund og i mange medlemskirker i tiårene etter generalforsamlingene i Evian i 1970 og Dar es Salaam i 1977. Her skal vi gi noen eksempler på ulike tendenser i dette arbeidet innenfor en luthersk kontekst.

En debatt som også gjenspeiles i lutherske bidrag, gjelder spørsmålet om det er mulig og ønskelig å finne en teologisk basis for menneskerettighetene. Ett synspunkt er at det ikke er nødvendig å begrunne hvorfor kirkene og kristne bør engasjere seg i menneskerettighetene, siden dette åpenbart er en legitim del av et kristent engasjement i vår tid. Fra luthersk hold har man gjerne avvist tanken om en begrunnelse i en tidløs «naturrett» eller i menneskets natur, især dersom vekten ligger på individets rettigheter. Luthersk teologi har ofte pekt på nødvendigheten av å balansere enkeltmenneskers rettigheter i forhold til hensynet til medmennesker og samfunnet som helhet, slik det for eksempel er uttrykt hos den svenske teologen Gustaf Wengren, når han hevder at enkeltmennesker bare kan få realisert sine rettigheter dersom staten øker sin aktivitet og utvider den offentlige sektor. Menneskerettighetene trenger en balanse

Menneskerettighetsseminar i byen Tanuku, i den indiske delstaten Andhra Pradesh, støttet av Stefanusalliansen.

[FOTO: Marianne Haugerud]

MISJON OG MENNESKERETTIGHETER

→ Ed Brown har undervist om menneskerettigheter i mange ulike land og kontekster i en årrekke. Troen på at menneskerettigheter kan bidra til forandring i et samfunn blir stadig sterkere.

– *Hvorfor er det viktig for Stefanusalliansen å støtte menneskerettighetsarbeid?*

– Vi er kalt til å kjempe for våre utsatte trossøsken. For forfulgte kristne er kunnskap om menneskerettigheter et viktig hjelpemiddel for å styrke deres status. Samtidig vil økt respekt for menneskerettigheter gagne både enkeltindivider og samfunn, ikke bare de kristne.

– *Hvordan forholder kristne i andre land seg til menneskerettigheter?*

– Både i India og andre steder tenker mange kristne at forfølgelse er Guds vilje, og at vi er kalt til å utholde og lide i stillhet. Jeg trekker ofte fram Apostlenes gjerninger, og viser til eksempler der de første kristne reagerte forskjellig overfor forfølgelse. I noen tilfeller kaller Gud til utholdenhet i lidelsen. Andre ganger redder han Peter ut av fangenskap, og Peter flykter. Paulus, som var romersk statsborger, viser at det også er legitimt å hevde sine rettigheter.

Ed forteller at han stadig ser at det siste eksemplet åpner opp for nye tankebaner.

– Det er som om en lysbryter slås på, folk får øynene opp for at rettigheter ikke er noe «farlig» eller «umoralsk». I Nord-Afrika har jeg møtt mange med kristen bakgrunn som gjennom menneskerettighetsopplæring har fått en ny bevissthet rundt egne rettigheter, noe som igjen gir en ny selvsikkerhet og frimodighet.

Stefanusalliansen støtter menneskerettighetsundervisning for undertrykte kristne i India. Og gjennom menneskerettighetsopplæring i Burma ønsker Stefanusalliansen å bidra til at morgendagens ledere kan utvikle et samfunn der friheten ikke ofres for en liten gruppes maktkontroll.

I Hviterussland har Ed Brown undervist på seminarer der representanter fra myndighetene har møtt jurister, akademikere og ledere for sivile organisasjoner.

– Målet er å få myndighetene til å se at retten til trosfrihet, ytringsfrihet og forsamlingsfrihet ikke er farlig, men samfunnstjenlig.

– *Noen hevder at menneskerettigheter ikke kan stå over et lands egne lover eller kulturelle normer. Hva sier du til det?*

– Her er det viktig å spørre om hvem som hevder dette. Er det statslederen, som vil sikre egen makt, eller er det den undertrykte? Ofte har jeg sett at menneskerettighetene instinktivt gir mening for dem som lider under statlig undertrykkelse, uavhengig av kulturell og religiøs bakgrunn. Menneskerettigheter sikrer ikke fullstendig menneskelig harmoni, og å tåle andres rettigheter er ikke alltid lett. Men det betyr ikke at det ikke er den riktige veien å gå, sier Ed og smiler.

KILDE: Hilde Skaar Vollebæk, Stefanusalliansen mars 2011, *Skapt i Guds bilde*, <http://www.stefanus.no/?module=Articles&action=Article.publicOpen&cid=730>

mellom det individuelle og det kollektive som fungerer best i et demokrati, skrev Wingren i en artikkel fra 1975.²³

Særlig på tysk hold er det blitt arbeidet mye med en teologisk forståelse av menneskerettighetene, og det er blitt utgitt en rekke bøker om emnet, særlig i 1970- og 80-årene.²⁴ Flere av disse bøkene drøfter nokså inngående ulike måter å forstå og fortolke menneskerettighetene på i en luthersk kontekst, med avgrensning både mot katolsk naturrettenstankning og reformerte forsøk på å gi en spesifikk teologisk basis for menneskerettighetene.

KAMPEN FOR MENNESKERETTIGHETENE LIGGER TETT OPP TIL DEN DIAKONIFORSTÅElsen SOM I DAG PREGER LUTHERSKE KIRKER.

I forhold til de mange teologiske bidragene fra denne perioden, har interessen for menneskerettigheter i senere tiår mer vært konsentrert om hvordan kirken best kan fremme og beskytte menneskers rettigheter i vår verden i dag, gjennom å arbeide for vern om menneskeverdet og for myndiggjøring av utsatte grupper. Kampen for menneskerettighetene ligger nær opp til den diakoniforståelsen som i dag preger lutherske kirker, slik vi for eksempel ser det i LVFs dokument *Diakoni i kontekst*. Mens debatten på i 1970- og 80-årene var preget av polariseringen mellom øst og vest, er dagens utfordringer i enda sterkere grad enn tidligere knyttet til ulike konsekvenser av globaliseringen, de multikulturelle og interreligiøse utfordringene og de økonomiske og klimamessige utfordringene vi står overfor.

I en bok fra LVF i 2006 om tro og menneskerettigheter er det lite tale om teologisk begrunnelse av menneskerettighetene. Her tales det om en

[23] Gustaf Wingren, «Human Rights: a Theological Analysis», *The Ecumenical Review* 27/2 (1975), s. 124-127, jf. Torleiv Austad, «The Theological Foundation of Human Rights», *A Lutheran Reader on Human Rights*, eds. J. Lissner & A. Sovik (LWF Report 1/2), Geneva 1978, s. 55-65.

[24] W. Huber & H. E. Tödt, *Menschenrechte. Perspektiven einer menschlichen Welt*, Stuttgart – Berlin: Kreuz Verlag 1978 (2. Aufl.).

[25] David Pfrimmer, «Human Rights as a Public Theology», *Faith and Human Rights: Voices from the Lutheran Communion* (Documentation No. 51), eds. P.N. Prove & L. Smetters, Minneapolis: Lutheran University Press, 2006, s. 55-67; Jan-Olav Henriksen, «Developing a Human Rights Theology», *ib.*, s. 77-82. 1978, s. 55-65.

«teologisk konsensus» om menneskerettighetene og om behovet for å utvikle tenkningen om menneskerettighetene som en form for «offentlig teologi» som er nært knyttet til det sentrale i den kristne tro.²⁵ Men boken reflekterer også nyere teologiske strømninger, ikke minst feministteologien, som har bidratt til nye aksentueringer også av luthersk tenkning om menneskerettighetene. I dagens lutherske teologi ligger vekten ikke så mye på å begrunne engasjementet for menneskerettighetene – det oppfattes som et selvsagt og sentralt anliggende for kirken – men på å reflektere over hvordan kirken best kan handle for å fremme og beskytte menneskerettighetene i en verden der det fortsatt finnes utallige ofre for vold, urettferdighet og krenkelsler.

Avgrensninger for kirkens menneskerettighetsarbeid

Også i dag er det viktig å være klar over rammen og begrensningene for Den norske kirkes menneskerettighetsengasjement. På den ene side kan man havne i en sosialetisk «reduksjonisme» og «kristelig monopolisering». På den andre siden kan man frykte at et misforstått menneskerettighetsengasjement kan utløse en motreaksjon som fører til demonisering av menneskerettighetene fra enkelte kirkelige grupperinger.

Det ville være sosialetisk *reduksjonisme* å redusere kristen sosialetikk til et menneskerettighetsengasjement. Skjønt menneskerettigheter utvilsomt krever nytenking, ny årvåkenhet og ny praksis innenfor Den norske kirke, av menighetene og av kristne enkeltvis, så omfatter kristen sosialetikk noe langt mer enn det menneskerettighetsnormene isolert sett dekker: for eksempel trofasthet, samvittighetsfullhet, kjærlighet og viljen og evnen til å tilgi. Kristen etikk går langt ut over kravene menneskerettighetene stiller, og mange av spørsmålene som står sentralt i kristen etikk, kan ikke besvares bare gjennom å vise til bestemte menneskerettigheter. Et nærliggende eksempel er vernet om det ufødte liv, som ikke bare kan begrunnes ut fra menneskerettighetene, men krever en dypere begrunnelse i et kristent menneskesyn og kristne etiske normer (se kap. 7).

En *kristelig monopolisering* ville derimot bli resultatet dersom man hevder at menneskerettighetene bare kan begrunnes og motiveres gjennom kristendommen, eller hevder at de har eksklusivt historisk opphav i kristen tradisjon.

I utredningen fra 1988 blir det uttrykkelig advart mot en slik kristelig monopolisering (s. 53):

«Et kristent engasjement for menneskerettighetene må tydes på en måte som får fram at engasjementet oppleves som riktig enten vi tror eller ikke, at vi opplever det som riktig i kraft av at vi er mennesker, og ikke bare i kraft av den kristne tro. Den kristne tro utdyper imidlertid dette og gir den kristne den ramme det er naturlig å søke etter for ham eller henne når man ser hvordan det er mulig å realisere sitt kall til tjeneste for verden og nesten.»

Menneskerettigheter kan, som alle gode ting, misbrukes. De er noen ganger blitt opphøyet til sekularistisk ideologi og er av religiøse stemmer blitt «demonisert» og blitt utpekt til sekulært livssynssurrogat. Rett forstått kan menneskerettighetene ikke utgjøre noe alternativt og selvstendig livssyn. De åpner tvert om et viktig felt for forpliktende felles innsats for menneskeverd, for samarbeid og solidaritet i dagens verden, på tvers av religions- og livssynsforskjeller. Et slikt solidarisk menneskerettighetsengasjement forutsetter at hver part bevarer forankringen i egen tradisjon og respekterer de andres forankring i sin.

Utfordringer til Den norske kirke

Den utviklingen som er skissert her, peker i retning av at Den norske kirke bør arbeide videre med de mange nye perspektiver som kommer fra den store internasjonale samtalen både innenfor ulike kristne tradisjoner og mellom representanter for ulike religioner og livssyn om religionens rolle for menneskerettighetene – både som teoretisk fundament og praktisk motivasjonsfaktor.

Samtidig er det god grunn til å videreføre den teologiske tydingen av menneskerettighetene som vi finner i 1988-utredningen, som ikke først og fremst sikter mot å gi en teologisk begrunnelse for kristnes menneskerettighetsengasjement, men heller vil bidra til å «sette engasjementet i relasjon til den livsforståelse som en kristen livstolkning innebærer» (s. 37).

I lys av en slik forståelse kan vi peke på noen grunnleggende utfordringer for Den norske kirkes menneskerettighetsengasjement: For det første utfordres kirken til å ivareta det skapel-

sesteologiske anliggende som ligger i tanken om at mennesket er skapt i Guds bilde, med vern om menneskets verd som en ufravikelig konsekvens. Vi kan også tolke kampen for menneskerettighetene som en konsekvens av kristendommens sentrale budskap om frelse, forsoning og frigjøring. Kirken utfordres til å ta på alvor menneskerettighetenes allmenne karakter, som innebærer en utfordring til samarbeid på tvers av religions- og livssynsgrenser for å fremme menneskerettighetene og å forebygge og hindre krenkelser. Hvordan kan kirken synliggjøre at engasjementet for menneskerettighetene hører hjemme i det kristne fellesskapet, som et tegn på det fullkomne Gudsriket? Hvordan kan kirken gjennom ord og diakonal handling bidra til at kampen for menneskerettighetene blir et håpsteget?

